

РОЗДІЛ 2

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК 327(73+519)

Волосяк І.С., Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Волосяк Інна Сергіївна (1981 р.н.). У 2004 р. закінчила історичний факультет Миколаївського державного університету ім. В.О.Сухомлинського. Аспірантка кафедри нової та новітньої історії Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Тема кандидатської дисертації – “Корейське питання в зовнішній політиці США”.

США та сучасні проблеми об'єднання Кореї

У статті розглянуто позицію США щодо проблеми об'єднання Кореї.

The article deals with the position of the USA and problems of union integration of Korea.

Корейський півострів називають “останнім bastionом холодної війни” через невирішеність питання нормалізації відносин між Корейською Народною Демократичною Республікою (КНДР) і Республікою Корея (РК). Рішення даної проблеми важливо не тільки з погляду возз'єднання розділеного народу, але й для збереження миру та безпеки на Корейському півострові й у регіоні Північно-Східної Азії. Враховуючи важливість цього питання, проблеми об'єднання Кореї є об'єктом дослідження як зарубіжних так і вітчизняних учених [1].

Існують загальні питання для РК і КНДР – досягнення мирного співіснування двох Кореї та їх поступове об'єднання у конфедерацію, питання возз'єднання корейських родин, розлучених у результаті війни 1950-1953 рр., повернення військовополонених часів війни. Однак ідеологічні розбіжності, приналежність до протилежних соціальних систем, інформаційне протистояння, нарощування військового потенціалу обох сторін заважають зближенню позицій.

90-ті роки ХХ ст. стали важливим етапом на шляху розвитку міжкорейського діалогу. 13 грудня 1991 р. [2] була підписана Угода про примирення й ненапад, співробітництво й обмін між Північчю та Півднем. У цій Угоді сторони

взяли на себе зобов'язання відмовитися від військово-політичної конфронтації, забезпечити розрядку й мир на півострові, сприяти загальнонаціональним інтересам. Угода передбачала економічне співробітництво, з метою пропорційного розвитку економіки й підвищення добробуту всієї корейської нації. Був висловлений намір сторін забезпечити вільне пересування й контакти людей, переписку, зустрічі, возз'єднання розділених родин. Пропонувалося також відновити залізничні й шосейні дороги, відкрити водні й повітряні шляхи.

У грудні 1991 р. була прийнята Спільна декларація про без'ядерний статус Корейського півострова, яка проголошувала, що Північ і Південь відмовляються від випробувань, розробки, виробництва, прийому, володіння, складування, розміщення й застосування ядерної зброї [2; 3].

Обидва зазначені документи мали історичне значення. Уперше Північ і Південь офіційно визнали один одного, взяли зобов'язання нормалізувати відносини, зміцнювати мир на Корейському півострові, створювати умови, які наближають об'єднання країни. Це зменшило військово-політичну напруженість на півострові та довкола нього. Міжнародна спільнота, зокрема США, схвалювала дані угоди між РК і КНДР.

Слід зазначити: поліпшення відносин було

пов'язано з тим, що на початку 1990 р. США оголосили про плани скорочення своєї військової присутності в Південній Кореї на 7 тис. військовослужбовців до 1993 р. і виведення ядерної зброї [3, с. 93; 4]. Уряд КНДР не раз заявляв, що перетворення РК у ядерну військову базу США створює труднощі й перешкоди на шляху до возз'єднання Кореї [4, с. 12; 5].

Однак, починаючи з 1993 р., відносини між двома Кореями різко погіршилися. Це було пов'язане із північнокорейською ядерною програмою й заявою КНДР про вихід із ДНЯЗ (Договір про нерозповсюдження ядерної зброї). Пхеньян підкреслював, що США використовують ядерну проблему з метою "ліквідувати північнокорейський соціалістичний устрій" і разом із РК ведуть лінію на об'єднання Кореї за німецьким зразком й що ці спроби марні [5, с. 40; 6]. У зв'язку із заявою КНДР про намір вийти із ДНЯЗ Пентагон, здійснивши перший етап трьохетапної програми скорочення своєї військової присутності в РК в 1990-1992 р., вивів 5 тис. військовослужбовців сухопутних сил і 2 тис. чоловік адміністративного персоналу ВВС та відмовився від подальшого скорочення чисельності американських військ. Президент США Б. Клінтон заявив: "США мають намір тримати війська в Кореї стільки довго, скільки КНДР буде загрожувати нашому союзнику" [6, с. 133; 7]. Нова стратегія США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні полягала у відмові від планів поетапного виведення військ з РК, у збереженні потужної американсько-південнокорейської системи безпеки й американської військової присутності в РК чисельністю понад 37 тис. чоловік. Міцність американських позицій на півдні Кореї забезпечує розвиток тенденції до посилення впливу США на Корейському півострові.

Необхідність військової присутності США пояснювалася зростанням агресивних намірів КНДР та її військовою перевагою. Міністерство оборони РК стверджувало, що Північна Корея має перевагу над Південною за кількістю військовослужбовців і майже за всіма основними видами озброєння від 1,2 до 13 разів [7, с. 24; 8]. Однак більшість аналітиків не погоджується з цим твердженням. Так, Д. Рой з австралійського національного університету стверджує, що "з погляду озброєння у КНДР немає реальних шансів перемогти Південь і при цьому мільйон збройних сил щорічно деградує" [8, с. 4; 9].

За допомогою переговорів між Вашингтоном і Пхеньяном вдалося вирішити проблему ядерної зброї КНДР та не допустити її виходу з ДНЯЗ. Слід зазначити, що адміністрація Б. Клінтона із середини 90-х рр. внесла істотні корективи у свою корейську

політику, більшу увагу стала приділяти політико-дипломатичним засобам залучення КНДР в переговорний процес зі США. Після підписання США та КНДР рамкової угоди в 1994 р., основними пунктами якої були припинення північнокорейської ядерної програми і нормалізація відносин між державами, а також створення КЕДО (Організація розвитку енергетики на Корейському півострові), участь США в справах Корейського півострова розширилася.

Об'єднана Корея може змінити політичну конфігурацію в регіоні й стати каталізатором геополітичних змін в Азії. Можливе об'єднання Кореї змінить політичний вплив США на Корейському півострові. Об'єднання Кореї може ініціювати питання про доцільність американської військової й політичної присутності на півострові, що приведе до більшого впливу Китаю в регіоні.

Ще в 1980 р. колишній президент КНДР Кім Ір Сен виступив з пропозицією створення на Корейському півострові єдиної конфедеративної держави – Демократичної Конфедеративної Республіки Коре (ДКРК). Досягнення цієї мети передбачалося силами корейської нації без втручання ззовні, мирним шляхом через діалог між Північчю й Півднем. Структура ДКРК, відповідно плану, виглядає так: держави визнають існуючі на Півночі й Півдні ідеології й суспільні системи; регіональні уряди Півночі й Півдня мають рівні повноваження й обов'язки, проводять самостійну політику; очолюватимуть Конфедерацію Верховні національні конфедеративні збори з рівної кількості представників Півночі й Півдня. Ідея конфедеративної системи набула подальшого розвитку у висунутій Ким Ір Сенем 6 квітня 1993 р. "Програмі великої національної консолідації всієї нації для об'єднання батьківщини з 10 пунктів". У відповідності з цією програмою, ДКРК повинна бути нейтральною державою, яка не входить ні в які військово-політичні блоки, на її території забороняються розміщення іноземних військ, військових баз, Корейський півострів перетворюється в без'ядерну зону. У той же час Північ і Південь зберігають у певних межах самостійність у зовнішніх відносинах. КНДР відкинула висунуту РК концепцію попередньої уніфікації двох систем перед об'єднанням, їхню конвергенцію на базі однієї системи (під останньою малася на увазі РК).

Офіційний Сеул відкинув пропозицію про конфедерацію й запропонував свою концепцію об'єднання Кореї. 15 серпня 1994 р. президент РК Кім Їн Сам проголосив Декларацію "Трьохстадійна формула об'єднання й створення Корейського Національного Співтовариства". РК пропонувала возз'єднання, яке передбачає три фази створення єдиної

Кореї, які полягатимуть у політичному примиренні країн, зростанні обсягів торгівлі та інвестицій, налагодженій системі комунікацій між Кореями, створенні Корейської конфедерації та повному воз'єднанні.

Об'єднання Кореї швидше за все можливе на основі ринково-демократичної трансформації КНДР і її поглинанням Півднем, адже комуністичний режим перебуває в затяжній економічній кризі. Перетворення КНДР у частину Демократичної Республіки Корея – це більша гарантія безпеки на півострові, ніж будь-який інший варіант за умови збереження влади в руках Кім Чен Іра. На думку відомого американського діяча Г. Кіссінджера, для США важливим завданням залишається заохочувати зусилля РК відігравати провідну роль у міжкорейських переговорах [9, с. 136; 10]. Південна Корея вбачає шлях до нормалізації відносин у налагодженні торгівлі та культурних обмінів; КНДР пов'язує процес примирення передусім із виведенням військ США з території Республіки Корея.

Прихід до влади в РК Кім Де Чжуна (1998 р.), який проголосив політику “сонячного тепла”, спрямовану на примирення й зближення із КНДР, створив нові можливості для активізації міжкорейського діалогу. В основі “сонячної політики” лежала установка на розширення співробітництва й ослаблення конфронтації. Ця політика ґрунтується на трьох принципах: мирне вирішення спірних питань, відмова від об'єднання Кореї шляхом поглинання Півночі й активне співробітництво між країнами. Співробітництво й обмін між двома країнами в умовах “сонячної політики” набули нових масштабів. Так, товарообіг між країнами збільшився з 18,2 млн. дол. в 1989 р. до 400 млн. дол. в 2001 р. [10, с. 47; 11].

Адміністрація Б. Клінтона була налаштована на діалог із Пхеньяном та підтримувала лінію політики “сонячного тепла” Кім Де Чжуна. Проте ракетна програма КНДР, зокрема запуск у 1998 р. ракети “Тепходон”, викликала занепокоєння у Вашингтоні й Сеулі, але це питання було вирішено знову шляхом переговорів. Хоча ці провокаційні дії КНДР погіршили міжкорейські відносини.

9 березня 2000 р. в Берліні президент РК Кім Де Чжун виступив з новою ініціативою – “Декларацією про примирення й всеосяжне економічне співробітництво в ім'я об'єднання й миру на Корейському півострові”. У ній президент проголосив відокремлення політики від економіки, тобто надання економічного сприяння КНДР не обумовлювалося політичними умовами, а також декларація містила обіцянку дотримуватися принципів мирного існування й не намагатися поглинути Північну Корею. Президент РК закликав КНДР

почати діалог. Підсумком “сонячної політики” стала етапна подія – перший в історії міжкорейський саміт, який відбувся 13-15 червня 2000 р. у Пхеньяні. Відбулося два раунди переговорів на міністерському рівні; було здійснено обмін делегаціями, які склалися з членів розділених родин; почалося будівництво транскорейської залізничної магістралі Сеул-Синийд-жу. Міжкорейський саміт підняв відносини між державами на новий рівень, заклав підґрунття для їх нормалізації й налагодження стабільного співробітництва. Такий розвиток подій призвів до підвищення ролі внутрішньокорейського фактора в загальному рівнянні корейської проблеми.

15 червня 2000 р. вищими керівниками РК і КНДР була підписана спільна декларація, у якій головним принципом врегулювання корейської проблеми проголошено самостійність корейців у пошуках засобів об'єднання країни. Так, Кім Де Чжун підкреслив важливість самостійного рішення об'єднання країни за підтримкою світового співтовариства, і Кім Чен Ір погодився з цим. Президент РК також заявив, що самостійне рішення питання не означає виводу американського контингенту військ з Корейського півострова, на чому КНДР наполягала раніше. Після діалогу глави обох держав погодилися, що американські війська відіграють важливу роль у зміцненні миру й безпеки у регіоні [11, с. 12; 12]. Держави погодилися збалансовано розвивати національну економіку й зміцнювати двосторонні зв'язки в різних галузях.

Реакція США була позитивною. Президент Б. Клінтон заявив: “Увесь світ захоплений підсумками саміту й урегулювання проблеми роз'єднаних родин Півночі й Півдня і є одним з його найважливіших досягнень” [11, с. 40; 13].

Можливо, КНДР цікавить винятково політичне й економічне виживання північнокорейського режиму, а не міжкорейський діалог. Ще в переддень 2000 р. у Пхеньяні називали південнокорейську владу “маріонетками” і відмовлялися вести діалог із РК під приводом її “несамостійності” [12, с. 66; 14]. Головною метою Пхеньяна, швидше за все, залишаються дипломатичні відносини зі США – нормалізація зв'язків з Вашингтоном відкриває двері для отримання міжнародних кредитів і допомоги з боку РК. Це дозволить утриматися північнокорейському режиму, а також подолати економічну й політичну ізоляцію КНДР у світі.

Прихід у Білий Дім президента Дж. Буша-молодшого привів до перегляду північнокорейської політики США. У лютому 2002 р. під час свого візиту в Сеул Дж. Буш підтримав політику “сонячного тепла” і чітко заявив, що США не мають наміру

застосовувати силу щодо КНДР, а також підтвердив свою прихильність двосторонньому військово-політичному союзу із РК” [13, с. 26; 15]. У той же час президент США напередодні візиту зарахував Північну Корею до країн “вісі зла” і підтвердив готовність вжити рішучих заходів проти неї. Включення КНДР до “вісі зла”, тверда лінія адміністрації Дж. Буша викликала невдоволення в РК, керівництво якої вважало, що такий поворот у політиці США може підірвати “сонячну політику” Кім Чжунґа щодо Північної Кореї. Для двох союзників важливо було перебороти розбіжності в підході до проблем Корейського півострова. Країни мають тісні політичні, економічні, військові зв’язки. Для РК союз із США є центральним елементом безпеки, Сеул зацікавлений у збереженні американської військової присутності в РК. У той же час, збереження й зміцнення військово-політичного союзу із Сеулом є одним з найважливіших завдань адміністрації США. Республіка Корея – один з основних військових союзників США й Азії. Так, держсекретар США К. Пауелл підтвердив, що США залишаються тихоокеанською державою й зберігатимуть свою присутність у регіоні [14; 16].

Колишній президент РК Кім Де Чжунґ і обраний у лютому 2003 р. Ро Му Х’єн, прагнуть не до конфронтації, а до примирення з КНДР. Так, Ро Му Х’єн заявив: “Для Республіки Корея важливим є поглиблення міжкорейських відносин реального співробітництва й побудови на півострові системи міцного миру” [15, с. 10; 17]. РК докладає дипломатичні зусилля для поліпшення американсько-північнокорейських відносин, тому що це необхідно для ослаблення напруженості й ведення переговорів заради мирного врегулювання проблем Корейського півострова. Після саміту Сеул підштовхував США до подальших кроків назустріч Пхеньяну. Після консультацій із Сеулом США довелося скорегувати свою позицію з урахуванням позицій Кім Де Чжунґа. Одним з доказів перемоги “м’якої” лінії було те, що США в 2002 р. погодилися на переговори із КНДР у форматі “шістки” (у яких брали участь США, РК, КНДР, Китай, Росія та Японія), хоча раніше відмовлялися вести переговори. Ці переговори були викликані новим проявом північнокорейської ядерної програми (у ході переговорів уряду КНДР з помічником держсекретаря США Дж. Келлі у 2002 р. Пхеньян визнав існування власної уранової програми).

Останнім часом просування питання про возз’єднання знову наштовхується на перепони, пов’язані із прагненням КНДР оволодіти ядерною зброєю. Ядерна криза пов’язана із заявою в лютому 2005 р. КНДР про наявність ядерної зброї, що не могло не викликати занепокоєність Вашингтона і Сеула.

Якщо в концептуальному баченні шляхів врегулювання міжкорейських відносин РК і

КНДР просунулися вперед, то в практичному плані процес встановлення елементарних зв’язків і контактів проходить повільно, це пов’язано з тим, що КНДР продовжує курс на здійснення своєї ядерної програми. З одного боку, Пхеньян підтверджує вірність принципам мирного об’єднання країни, а з іншого – здійснює програми по розробці ядерної зброї, тим самим ігноруючи заходи довіри у військовій області на півострові. Програма придбання ядерної зброї КНДР, її небажання повернутися на шестисторонні переговори – це загроза для Сеула і для світу в цілому. Лідери РК і США закликають КНДР до послідовного виконання зобов’язань у відповідності з Декларацією про без’ядерний статус півострова. Закликають до виконання всіх домовленостей, які досягнуті між Північчю й Півднем.

КНДР зі своєї сторони постійно наполягає на виведенні американських збройних сил, дислокованих у Південній Кореї, що викликає негативну реакцію Вашингтона й Сеула. У Пхеньяні наполягають на тому, що відповідно до спільної декларації від 2000 р. Сеулу необхідно відмовитися від опори на “зовнішні сили” і вести справу “об’єднання” корейців. Однак США та РК наголошують на необхідності подальшої присутності військового контингенту США на Корейському півострові. Для США головним завданням є збереження миру і стабільності на півострові. Так, міністр оборони США Д. Рамсфелд заявив, що США підтримують здійснювану Республікою Корея політику налагодження конструктивної взаємодії з КНДР й висловив надію, що міжкорейський діалог приведе до зниження рівня напруженості на півострові [16; 18].

Кінцевою метою політики Сеула й Вашингтона щодо Північної Кореї, як проголошувалося, є об’єднання півострова мирними засобами. США й Республіка Корея як партнери поділяють загальне бачення Кореї, цілісної, вільної й мирної [17; 19]. Будь-яке ускладнення американсько-північнокорейських відносин негативно позначиться як на міжкорейських, так і на відносинах між США і РК. Саме це є важливою передумовою нормалізації відносин США й КНДР. З іншого боку, США швидше за все будуть прагнути зберігати своє лідируюче положення в архітектурі безпеки регіону Північно-Східної Азії. Тому США не зацікавлені у виведенні своїх військ з Корейського півострова.

Об’єднання Кореї є внутрішньою справою корейського народу, а зменшення напруженості й зміцнення миру на півострові – це завдання й обов’язок не тільки корейських країн. Врегулювання в Кореї відкриє можливість для формування системи безпеки у Північно-Східній Азії. Врегулювання повинно складатися спочатку з досягнення мирного співіснування між РК і КНДР, залучення КНДР

ЛІТЕРАТУРА

1. Ким Юн Дук. Великие державы и корейский вопрос // Азия и Африка сегодня. – 1995. – № 4; Kim Keun-sik. The North Korean Nuclear Crisis and Inter-Korean Relations // East Asian Review. – Vol.16. Spring 2004; Пронь С. США та Японія в АТР (50-90-ті рр. XX ст.). – Миколаїв, 2003; Корейский полуостров и интересы России / Титаренко М. (отв. ред.). – М., 2000. – С. 207
2. Текст Соглашений воспроизводится в публикации: Разоружение: периодический обзор, подготовленный ООН, том XV, № 2. – 1992. – С. 298.
3. Там само. – С. 290.
4. Торкунов А., Уфимцев Е. Корейская проблема. Новый взгляд. – М., 1995. – С. 93.
5. Ким Ир Сен. Ответы на вопросы японского издательства Иванами – Сэтэн, 26.09.1991. – С. 12.
6. Воронцов А. Политика США на Корейском полуострове в 90-е годы XX века // Новая и новейшая история. – 2001. – № 6. – С. 40.
7. Clinton B. and Gore Al. Patting people first: How we can all change America. – N. Y., 1992, Yong-Ok Park. – P. 133.
8. Korea's Defense for the 21st Century. – Korea and World Affairs. – V. XX. – 1996. – № 1. – P. 24.
9. Roy D. North Korea: A New View? // SDSC Newsletter. – Winter. – 1996. – P. 4.
10. Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика? – М., 2002. – С. 136.
11. Юн Дэ Кю. “Солнечная политика”: итоги и перспективы // Азия и Африка сегодня. – 2003. – № 4. – С. 47.
12. Вместе как один. Саммит между Югом и Севером Кореи. Новая страница в истории корейского народа (Министерство Республики Корея по делам объединения). – Сеул, 2000. – С. 12.
13. Там само. – С. 40.
14. Жебин А. Межкорейские отношения: взгляд из России // Проблемы Дальнего Востока. – 2003. – № 2. – С. 66.
15. Павлятенко В. Политика США в Восточной Азии: интересы, проблемы, перспективы // Проблемы Дальнего Востока. – 2002. – № 6. – С. 26.
16. Powel C. Remarks at Asia Society. 10.06.2002. // <http://www.state.gov/secretary/rm/2002/10983.htm>.
17. Но Му Хен – президент Республики Корея // Government Information Agency. – 2003. – P. 10.
18. Оба министра проанализировали характер угрозы со стороны Северной Кореи и нынешнюю ситуацию в сфере безопасности на Корейском полуострове // <http://usinfo.state.gov/ruski/topics/terror/homepage.htm>.
19. Райс М. Как партнеры США и Республика Корея разделяют общую перспективу целостной Кореи // <http://usinfo.state.gov/russian/Archive/2004/Dec/06-1389.html#top>.
20. Kie Bok Lee. Equalization of Income in United Korea: a Scenario Approach // The Journal of East and West Studies. – 1992. – Vol. 22. – № 2. – P. 66.

Стаття надійшла до редколегії 11.01.2006 р.